

Notat 2002–26

Lønnsomhet i gardsskogbruket

Resultater fra to gardsskoger i Sør-Trøndelag

Kjell Staven

Tittel	Lønnsomhet i gårdsskogbruket. Resultater fra to gårdsskoger i Sør-Trøndelag
Forfatter	Kjell Staven
Prosjekt	Spesialundersøkelser i driftsøkonomi, skogbruk (D514)
Utgiver	Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning (NILF)
Utgiversted	Oslo
Utgivelsesår	2002
Antall sider	15
ISBN	82-7077-472-3
ISSN	0805-9691
Emneord	gårdsskogbruk, lønnsomhet, økonomi

Litt om NILF

- Forskning og utredning angående landbrukspolitikk, matvaresektor og -marked, foretaksøkonomi, nærings- og bygdeutvikling.
- Utarbeider nærings- og foretaksøkonomisk dokumentasjon innen landbruket; dette omfatter bl.a. sekretariatsarbeidet for Budsjettnemnda for jordbruket og de årlige driftsgranskingene i jord- og skogbruk.
- Gir ut rapporter fra forskning og utredning. Utvikler hjelpemidler for driftsplanlegging og regnskapsføring.
- Finansieres over Landbruksdepartementets budsjett, Norges forskningsråd og gjennom oppdrag for offentlig og privat sektor.
- Hovedkontor i Oslo og distriktskontor i Bergen, Trondheim og Bodø.

Forord

Mulighetene til å tjene penger i skogbruket er etter manges mening nå blitt så dårlig at drift i egen skog er direkte ulønnsomt, eller gårdsskogen bidrar med så lite til den totale økonomien at det er uinteressant av den grunn. Fylkeslandbruksmyndighetene og andre aktører innenfor skogbruket i Sør-Trøndelag har i lang tid vært bekymret for den lave aktiviteten næringa har i fylket.

NILFs driftsgranskinger kan til en viss grad tallfeste og gi svar på noen av spørsmålene, men når statistikken skal brytes ned på grupper og områder blir det svært få bruk igjen. For å forsøke å bidra med tall fra helt konkrete driftsopplegg, ble det i 1998 sammen med Fylkesmannens landbruksavdeling i Sør-Trøndelag bestemt å verve to bruk for å følge disse i minst to år for å se nærmere på lønnsomheten ved skogsdrifta. Brukene ble plukket ut i samarbeid med Fylkesmannens landbruksavdeling.

Dette notatet viser resultatene av denne undersøkelsen. Arbeidet er utført av Kjell Staven ved NILFs kontor i Trondheim, mens Anne Bente Ellevold har ferdigstilt notatet for trykking.

Oslo, juni 2002

Leif Forsell

Innhold

1	INNLEDNING.....	1
1.1	Bakgrunn og formål	1
1.2	Metode og verktøy	2
2	BESKRIVELSE AV BRUKENE	3
2.1	Brukerfamiliene.....	3
2.2	Sammenligninger med driftsgranskingene.....	3
2.3	Ressursgrunnlag og driftsopplegg.....	4
3	AVVIRKNING, TIMER OG ØKONOMISK RESULTAT.....	7
3.1	Skogbruk	7
3.2	Jordbruk.....	8
3.3	Arbeidstimer.....	9
3.4	Sammendrag for alle driftsgreiner.....	10
4	KONKLUSJON	13

1 Innledning

1.1 Bakgrunn og formål

Aktiviteten i gårdsskogene varierer mye fra bruker til bruker og fra år til år. Mulighetene for å tjene penger i skogbruket er etter manges mening nå blitt så dårlig at drift i egen skog er direkte ulønnsomt eller i beste fall uinteressant på grunn av at skogen gir et alt for lite bidrag til den totale økonomien.

Det hevdes også av og til at de som henter deler av sin arbeidsinntekt fra egen skog trolig har et lavere krav til driftsnetto enn de som setter bort skogsdriftene (NIJOS og NORSKOG 1999).

NILFs driftsgranskinger (NILF 2000, 2001) i skogbruket har gjennom mange år vist at brukeren har større timebetaling i skogbruket enn i jordbruket. Men siden mange gårdsskoger er for små til å kompensere for bortfall av jordbruksinntekter og skogsarbeid dessuten er hardt fysisk, er det fristende å velge lønnet arbeid ved siden av jordbruksdrifta fremfor skogsarbeid, hvis muligheten er der. Hvis oppfatningen dessuten er at det ikke er penger å tjene i skogen, forsterker dette denne tendensen.

Det har pågått og pågår en diskusjon hvorvidt skogene i Midt-Norge er over- eller underavvirket. Denne problemstillinga er også berørt i «Verdiskapingsprogrammet for skog og tre». I en delrapport (SN 2001) fra dette programmet utarbeidet av Skogeierforeninga Nord er det listet opp en del påstander som antas å ha betydning for avvirkningen. Her merker vi oss følgende:

- Virkespris
- Gode alternative inntekts- og arbeidsmuligheter. Timelønna for sysselsatt arbeidskraft er lav sammenlignet med for eksempel gjennomsnittlig industriarbeiderlønn
- Uhensiktsmessig eierstruktur
- Mangel på arbeidskraft
- Samarbeid

I 1998 ble det i samarbeid med Fylkesmannens landbruksavdeling i Sør-Trøndelag foreslått å verve to bruk for å følge disse i minst to år for å analysere skogbruket nærmere. Fordelen med en slik undersøkelse er at en kan spørre ut brukeren mer grundig om drifta enn det en har anledning til i driftsgranskingene. Målet med undersøkelsen var å finne ut hvilken betaling per m³ og time brukeren sitter igjen med når alle kostnader til drift og kultur i skogen er betalt.

Analysene fra denne undersøkelsen viser resultatene fra to konkrete bruk, der forutsetningene er kjente. Fra driftsgranskingene er det gjennomsnittstall som blir presentert, og resultatene derfra representerer en gruppe bruk med ulike forutsetninger.

Det kunne ha vært interessant å følge brukene i lenger tid enn to år, men av ulike grunner viste dette seg å ikke bli aktuelt.

Dette notatet fokuserer på skogbruksaktiviteten på de to brukene. Jordbruksdelen er likevel beskrevet og tall for tilleggsnæring og lønnet arbeid utenfor bruket er tatt med for å beskrive helheten. Det er dessuten tatt med ei sammenligningsgruppe fra driftsgranskingene i jord- og skogbruk (NILF 2002) for de aktuelle årene.

1.2 Metode og verktøy

Føring av timer i driftsgranskingene vil i mange tilfelle være usikre. De to brukene som har deltatt har derfor ført mer grundige arbeidsregistreringer både for jord- og skogbruk. De har også levert avlingsrapport for jordbruket tilsvarende den som brukes for driftsgranskingene.

For å analysere økonomiske data er skatteregnskapene lagt til grunn. De er omarbeidet til driftsregnskap ved hjelp av programmet NORKON. For å få fram data til en sammenligningsgruppe, er NILFs database for driftsgranskingene i jord- og skogbruk benyttet.

Nedenfor er noen av prinsippene som er lagt til grunn for utarbeiding av driftsregnskapet listet opp.

- Avskrivningene er lineære.
- Gavearbeid er gratis arbeid utført av nære slektninger. Barn over 17 år og kårfolk kommer i denne kategorien. Differansen mellom kalkulerte lønnskostnader og faktisk utbetalt lønn betraktes som en gave til familien.
- Familiens eget arbeid på nyanlegg verdsettes etter tariff (115–125 kroner/time) og aktiveres, forutsatt at nyanlegget er over aktiveringsgrensen på 15 000 kroner.
- Stamveinettet i skogen avskrives ikke.
- Leid traktor fra jordbruket inntektsføres på jordbruket og utgiftsføres på skogbruket
- Eventuelle utmarksinntekter ført på skogbruket tas ut av skogbruket
- Innestående skogavgift ses på som en del av omløpsmidlene i skogbruket
- Rentekrav er kalkulert rente av gjennomsnittlig verdi av eiendeler i driftsgreinene
- Et årsverk i landbruket er satt til 1875 timer for årene 1999 og 2000. Budsjettmemnda for jordbruket har senere redusert timetallet til 1860 timer for 2001 og 1845 timer for 2002.

2 Beskrivelse av brukene

2.1 Brukerfamiliene

De to utvalgte brukene ligger i kommunene Malvik og Selbu i Sør-Trøndelag fylke.

Familien i Malvik består av brukeren, ektefelle og 3 barn, hvorav 1 barn er over 17 år. Dessuten bor det kårfolk på bruket som deltar i drifta. Ektefelle har lønnet arbeid utenfor bruket som utgjør i underkant av 1/2 årsverk. Brukeren driver med melkeproduksjon og driver i skogen hvert år.

Familien i Selbu består av bruker og ektefelle samt 3 barn under 17 år. Det bor også kårfolk på bruket som deltar i drifta. Familien driver med melkeproduksjon og sau. I tillegg drives det i skogen hvert år. Dessuten deltar brukeren i politisk arbeid. Ingen av ektefellene har noe større lønnet arbeid utenom bruket.

2.2 Sammenligninger med driftsgranskingene

Brukene i driftsgranskingene er først og fremst valgt ut for å belyse problemstillinger i jordbruket. Driftsgranskingene i skogbruket bygger på et underutvalg av bruk fra de som deltar i granskingene i jordbruket. Å lage sammenlikningsgrupper for skogene i driftsgranskingene kan derfor være vanskelig. Gruppene blir ofte for små når mange hensyn skal tas. Det er likevel valgt å forsøke å finne ei sammenlikningsgruppe. Forutsetningen for gruppa er:

- Alle brukene må ha vært med i statistikken både i 1999 og 2000.
- Brukene skal ligge i Midt-Norge.
- Brukene må ligge i melkesone B–D etter soneinndeling for distriktstilskudd for melk (NILF 2001).
- Alle brukene må ha en eller annen produksjon som omfatter dyrehold. Dette er gjort for at arbeidsbehovet i jordbruket skal ligne mest mulig på hverandre.

- Alt arbeid i skogen skal være administrert av eier. Dette innebærer at ikke noe arbeid kan være utført av entreprenør. I drifter utført av entreprenør er det vanligvis vanskelig å få oversikt over timer som er brukt.
- Skogene på brukene må ha 200–399 m³ balansekvantum som kan avvirkes hvert år.
- Alle skoger skal ha salgsvirke.

Når en selekterer på disse kravene i databasen for driftsgranskingene sitter en igjen med bare 7 bruk. Dette er en liten, men relativt homogen gruppe som vil bli brukt som sammenligningsgruppe i denne undersøkelsen.

2.3 Ressursgrunnlag og driftsopplegg

De to brukene har ulike driftsopplegg, men begge har dyrehold. Bruket i Malvik har nok jevnt over en mer arbeidskrevende produksjon i jordbruket, ikke minst pga. omfanget. Dette påvirker naturligvis mulighetene til å utføre skogsarbeid selv. På skogbrukssida er brukene mer like. Begge brukerne benytter jordbrukstraktoren i skogsdrifta påmontert vinsj og lunnepanne.

I følge skogtakstene for brukene ser en at tilveksten per arealenhet er en del lavere på bruket i Malvik. Årsaken til dette er at en større del av skogen er eldre/gammel skog med lavere tilvekst. Dessuten er produksjonsevnen lavere. Imidlertid er det i dag et balansekvantum som er ganske likt for de to brukene.

Tabell 2.1 Ressursgrunnlag i skogbruket

	Malvik		Selbu		Driftsgranskingene	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000
Totalt utmarksareal, daa	1 478		1 923		:	
Produktivt skogareal, daa	1 257		1 479		1 152	
Areal i H.kl. V, %	54 %		35 %		:	
Stående kubikkmasse, m ³	13 345		9 123		8 907	
Tilvekst H.kl. III, IV og V, m ³	267		353		285	
Gj.sn. tilvekst, m ³ /daa	0,33		0,38		:	
Total arlig produksjonsevne, m ³	378		571		:	
Produksjonsevne i m ³ /daa	0,30		0,39		:	
Balansekvantum, m ³	324		303		295	
Balansekvantum, m ³ /daa	0,26		0,20		0,26	
Driftsveglengde i meter	500		1 000		1 000	
Antall teiger	1		4		3	
Avstand fra garden til skogen	Inntil innmark		Delvis inntil innmark		1 - 5 km	
Takseringsår	1989		1995		1989	

Siden de to brukene driver delvis to forskjellige produksjoner med ulike omfang i jordbruket, er de ikke helt sammenlignbare på jordbruksdelen. Avlingsnivået per daa er ganske likt for de to.

Tabell 2.2 Ressursgrunnlag i jordbruket

	Malvik		Selbu		Driftsgranskingene	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000
Jordbruksareal i alt, daa	412	412	258	258	226	228
- herav leid, daa	-	-	83	83	46	43
- herav udyrket, daa	20	20	63	63	4	4
FEm i alt	187 219	194 880	106 872	115 254	86 172	87 002
FEm per daa	454	473	414	447	381	382
Antall arskyr	30,0	31,8	14,5	11,6	12,2	12,4
Antall vinterfora sauer	-	-	109,0	114,0	37,7	38,9
Melkekvote, liter	167 691	166 043	56 103	55 558	68 616	67 955

3 Avvirkning, timer og økonomisk resultat

3.1 Skogbruk

Begge brukerne hevder at de to årene de har vært med ikke er helt typiske for det som har vært vanlig. Særlig gjelder det kanskje bruket i Selbu. Avviket går først og fremst på at avvirkningen vanligvis er større. Større avvirkningskvantum vil som regel gi mer effektive drifter. En legger merke til at det har vært avvirket under balansekvantumet. På bruket i Selbu ble det avvirket 100 m³ mer 2. året enn 1. året. Timer per m³ er lav i 2000, men her er skogkulturen utsatt.

Tabell 3.1 Avvirkning - Tømmerdrift

	Malvik		Selbu		Driftsgranskingene	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000
Solgt bartrevirke, m ³	248	163	202	304	199	169
Solgt lauvtrevirke, m ³	-	-	-	-	1	1
Husbehov, m ³	10	33	10	10	14	10
Avvirket i alt, m ³	258	196	212	314	214	180
Avvirkningsprosent ¹⁾	80	60	70	104	73	61
Timer per m ³ ²⁾	1,5	2,1	1,0	0,9	1,4	1,6
Transport m/jordbr.traktor, m ³	258	196	212	314	140	140
Avvirkningstidspunkt	Vinter	Vinter	Vinter	Vinter	Annet tidspkt.	Vinter
Driftsveglengde	400	500	700	1000	800	300
Driftsforhold, vanskelighetsgrad	Middels	Middels	Middels	Middels	Middels	Lett

1) Avvirket kvantum i prosent av balansekvantum

2) Omfatter tid brukt til avvirkning og kjøring

De fleste tall i tabell 3.2 er selvforklarende. Årsaken til at det er lave avskrivninger i gårdsskogbruket er at det så å si ikke finnes maskiner aktivert på skogbruket. Traktor som leies fra jordbruket er kostnadsført under «Trekraft fra jordbruket», mens vinsj og lunnepanne allerede er avskrevet for de to deltakerbrukene. Utbygging av et stamveinett krever som regel store investeringer. Men siden veinettet aktiveres og ikke avskrives i driftsregnskapet, er det kun gjennom den årlige beregningen av rentekravet og eventuelt vedlikehold at det påløper kostnader. Veinettet i de to skogene består av stamveier som altså ikke er gjenstand for avskrivninger, bare vedlikehold. I de to aktuelle skogene er det heller ikke behov for noe større veiutbygging.

Negative skogkulturkostnader skyldes at det også gis tilskudd hvis brukeren utfører skogkulturen selv. Hvis dette har stort nok omfang ender en opp med netto fortjeneste.

Tabell 3.2 Driftsoverskudd i skogbruket

	Malvik		Selbu		Driftsgranskingene	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000
Inntekter						
Salg av bartrevirke	91 345	58 010	71 008	107 944	66 779	56 923
Salg av lauvtrevirke	-	-	-	-	464	571
Alt salgsvirke	91 345	58 010	71 008	107 944	68 540	58 153
Andre inntekter (etterbetalinger)		2 728	610	2 217	1 297	658
Husbehov	2 700	16 000	2 700	2 700	5 129	5 086
Inntekter i alt	94 045	76 738	74 318	112 861	73 668	63 238
Kostnader						
Leid arbeid og utstyr avvirkning	8 401	11 495	3 473	15 991	10 482	8 221
Trekraft fra jordbruket ¹⁾	14 000	11 000	7 000	8 000	8 381	9 648
Drivstoff og vedlikehold	3 525	7 110	8 280	9 421	10 985	6 226
Administrasjon	1 153	987	670	3 870	2 467	2 468
Avvirknings-/maleavgift	4 415	2 901	3 020	4 943	3 238	2 828
Avskrivninger	-	-	-	-	3 730	4 533
Kostnader før skogkultur	31 494	33 493	22 443	42 225	39 283	33 924
Leid arbeid og utstyr skogkultur	7 380	6 880	9 674	-	1 358	1 229
Planter, frø etc.	6 603	5 207	10 995	-	2 631	1 943
- Tilskudd	- 5 593	- 10 676	- 8 126	-	- 5 357	- 3 202
Netto skogkulturkostnader ²⁾	8 390	1 411	12 543	-	- 1 368	-31
Kostnader i alt	39 884	34 904	34 986	42 225	37 915	33 893
Driftsoverskudd i skogbruket	54 161	41 834	39 332	70 636	35 753	29 346

1) 90 kroner per traktortime

2) Negative skogkulturkostnader vil si inntekter. Dette skyldes tilskudd til eget arbeid.

3.2 Jordbruk

Siden det er skogbruket som er tema i dette notatet har en valgt å beskrive jordbruket bare med noen få tallstørrelser. En legger merke til at driftsoverskuddet på

bruket i Selbu svinger mye. Dette skyldes betydelig lavere inntekter i 1999 mens kostnadene ikke er tilsvarende lavere.

Tabell 3.3 Driftsoverskudd i jordbruket

	Malvik		Selbu		Driftsgranskingene	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000
Inntekter						
Inntekter fra produksjonene	835 673	867 419	496 276	535 649	451 355	398 333
Andre inntekter (tilskudd)	230 016	280 914	224 039	297 778	258 949	325 186
Inntekter i alt	1 065 689	1 148 333	720 315	833 427	710 304	723 519
Kostnader						
Variable kostnader	288 831	306 582	272 805	275 053	241 937	229 063
Faste kostnader	279 185	299 250	298 605	322 623	195 061	203 357
Avskrivninger	193 080	200 331	73 257	73 257	66 071	71 647
Kostnader i alt	761 096	806 163	644 667	670 933	503 068	504 066
Driftsoverskudd i jordbruket	304 593	342 170	75 648	162 494	207 236	219 452

3.3 Arbeidstimer

Tabell 3.4 viser utførte timeverk i jord-, skogbruk og i andre aktiviteter utenom bruket. Som en ser er det ikke utført skogkultur på bruket i Selbu for 2000. Bruket i Malvik krever atskillig større arbeidsinnsats enn bruket i Selbu.

Tabell 3.4 Arbeidstimer

	Malvik		Selbu		Driftsgranskingene	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000
Skogbruk I alt familie	326	319	197	215	252	260
Leid familie	71	100	4	-	16	13
Leid andre	50	35	88	82	54	32
I alt	447	454	289	297	322	305
- herav til drift	397	411	219	297	295	283
- herav til skogkultur	50	43	70	-	27	22
Jordbruk I alt familie	3 621	3 994	2 807	2 424	2 718	2 765
Leid familie	211	186	656	346	265	308
Leid andre	470	384	274	357	307	259
I alt	4 302	4 564	3 737	3 127	3 291	3 332
Lønnet arbeid	650	650	75	150	788	557
Annen næring	30	50	-	-	221	187
Arbeid på nyanlegg	-	-	-	-	79	86
Timer i alt	5 429	5 718	4 101	3 574	4 701	4 466
Arsverk knyttet til jord og skog	2,5	2,7	2,1	1,8	1,9	1,9

3.4 Sammendrag for alle driftsgreiner

Siden lønnsinntekta og driftsoverskuddet fra jordbruket er så stor på bruket i Malvik, vil skogbrukets betydning for gårdsdrifta være mye mindre enn for bruket i Selbu. På bruket i Selbu utgjør driftsoverskuddet i skogbruket ca. 30 % mens det på bruket i Malvik utgjør ca 10 % av det totale driftsoverskuddet.

Tabell 3.5 Nettoinntekten fra all virksomhet

	Malvik		Selbu		Driftsgranskingene	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000
+ Driftsoverskudd skogbruk	54 161	41 834	39 332	70 636	35 753	29 346
+ Driftsoverskudd jordbruk	304 593	342 170	75 648	162 495	207 236	219 452
+ Annen næring	3 907	7 045	-	560	24 439	25 612
+ Lønnsinntekt	92 403	92 476	11 769	24 770	94 765	83 467
= Totalt driftsoverskudd	455 064	483 525	126 749	258 461	362 193	357 877
+ Festeavgifter/Erstatninger	6 645	6 817	8 515	13 513	5 909	8 068
+ Andre inntekter	-	-	-	-	7 233	12 675
+ Familiens arbeid på nyanlegg	-	-	-	-	9 012	10 436
+ Opptjente renter	10 015	9 142	2 637	2 360	7 070	4 927
- Renter av gjeld	- 28 561	- 23 393	- 76 702	- 104 335	- 30 910	- 34 735
- Karytelser	-	-	-	-	- 4 300	- 4 236
= Nettoinntekt	443 163	476 091	61 199	169 999	356 208	355 013

Driftsgreinenes andel av totalt driftsoverskudd

Driftsoverskudd skogbruk	12 %	9 %	31 %	27 %	10 %	8 %
Driftsoverskudd jordbruk	67 %	71 %	60 %	63 %	57 %	61 %
Annen næring	1 %	1 %	0 %	0 %	7 %	7 %
Lønnsinntekt	20 %	19 %	9 %	10 %	26 %	23 %

Det er vanskelig og arbeidskrevende å beregne riktige skogverdier. Hvis dette skal gjøres korrekt må skogbruksplanen ajourføres for hvert tiltak som utføres eller eventuelt korrigeres dersom tiltakene ikke er utført til rett tid. Dette gjør de færreste gårdbrukere. Når rentekravet til skogverdien er beregnet, er det brukt 7 % som i jordbruket. Dette er høyt i skogbrukssammenheng der rentekravet som oftest ligger på 3–4 %. Men siden skogverdiene vanligvis er satt lavt, vil dette kompensere noe. I gårdsskogbruket er det ellers normalt investert lite i maskiner og redskaper.

Ved å trekke rentekravet fra driftsoverskuddet kommer en fram til det som er igjen til godtgjørelse til familiens arbeid (tabell 3.6). Beregnet per time varierer dette fra 80 til 277 kroner for de to brukene og i sammenligningsgruppa fra 74 til 105 kroner. Tilsvarende tall for jordbruket er fra -8 til 44 kroner på de to analyserte brukene og fra 49 til 52 kroner i sammenligningsgruppa. Gårdsskogene kan normalt ikke omsettes uten at hele gården selges. En kan derfor hevde at det ikke er nødvendig å legge særlig vekt på rentekravet som er knyttet til selve skogverdien. I så fall kan hele driftsoverskuddet betraktes som godtgjøring til arbeid.

Timebetalinga som er oppnådd kan i noen grad konkurrere med andre bransjer, alt etter hvilken bransje en velger å sammenlikne med. For de to årene 1999 og 2000 var timelønna i skogen i gjennomsnitt 98 kroner for bruket i Malvik og 213 kroner for bruket i Selbu. Timelønna i gjennomsnitt for håndverkere i bygge- og anleggsvirksomhet (SSB 2001) var ca. 130–137 kroner per time i samme periode.

Utregnet per m³ utgjør godtgjørelse til familiens arbeid fra 130 til 189 kroner for de to brukene og for sammenligningsgruppa fra 107 til 124 kroner. Godtgjørelsen til arbeid i prosent av salgsverdien på tømmer varierer fra 40 til 55 % for de to brukene, mens det varierer fra 33 til 39 % for sammenligningsgruppa.

Tabell 3.6 Sammenndrag

	Malvik		Selbu		Driftsgranskingene	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000
Rentekrav i %	7,0 %	7,0 %	7,0 %	7,0 %	7,0 %	7,0 %
Skogbruk						
Skogbruksaktiva	230 937	230 937	154 000	154 000	118 915	128 523
Gj.snitt innestaende skogavgift	3 517	2 454	-	5 399	14 358	15 953
Sum skogbruksaktiva	234 454	233 391	154 000	159 399	133 274	144 476
Driftsoverskudd skogbruk	54 161	41 834	39 332	70 636	35 753	29 346
Rentekrav i kr	16 412	16 337	10 780	11 158	9 329	10 113
Godtgjøring for familiens arbeid	37 749	25 497	28 552	59 478	26 424	19 233
Jordbruk						
Jordbruksaktiva	2 518 540	2 376 551	1 418 615	1 371 303	1 072 162	1 094 315
Driftsoverskudd jordbruk	304 593	342 170	75 648	162 495	207 236	219 452
Rentekrav i kr	176 298	166 359	99 303	95 991	75 051	76 602
Godtgjøring for familiens arbeid	128 295	175 811	- 23 655	66 504	132 184	142 850
Enhetstall						
Oppnadd pris per m ³ solgt virke	368	356	352	355	343	342
Godtgj.for fam. arb. per time, skog	116	80	145	277	105	74
Godtgj. for fam arb. per m ³ , skog	146	130	135	189	124	107
Godtgjøring for arb. i % av salgspris	41 %	44 %	40 %	55 %	39 %	33 %
Godtgj.for fam. arb. per time, jordbr.	35	44	- 8	27		52

I tabell 3.7 er det foretatt en beregning som viser driftsoverskuddet per m³ dersom brukeren setter bort hele tømmerdrifta, men utfører skogkulturen som før. Beregningen bygger på at kostnader ved egen drift tilbakeføres i sin helhet bortsett fra administrasjonskostnadene der halvparten er tilbakeført. Deretter er det forutsatt at det betales 150 kroner per m³ for hogst og kjøring. Dette gir et driftsoverskudd per m³ fra 112 til 194 kroner. Endringer i kostnadene ved bortsetting av drifta vil slå direkte ut på driftsoverskuddet. Eventuelle rentekrav må trekkes fra driftsoverskuddet.

En bortsetting av drifta vil naturligvis frigjøre timer som kan brukes på andre ting. En utspørring av de to brukerne i Malvik og Selbu viser at begge mener det er mulig å skaffe seg alternativt arbeid som lar seg kombinere med dyreholdet, hvis det skulle være ønskelig. Alternativene dreier seg om arbeid som vikarlærer og snekker eller arbeid for Bygdeservice. Bygdeservice etterspør mange slags tjenester som kan kombineres fleksibelt. I tillegg kommer alternativene for mer eget arbeid på gården, hvor bl.a. mer egeninnsats til vedlikehold er aktuelt.

Tabell 3.7 Bortsetting av hogst og kjøring ¹⁾

	Malvik		Selbu		Driftsgranskingene	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000
+ Driftsoverskudd ved egen drift	54 161	41 834	39 332	70 636	35 753	29 346
+ Leid arbeid og utstyr	8 401	11 495	3 473	15 991	10 482	8 221
+ Trekkraft fra jordbruket	14 000	11 000	7 000	8 000	8 381	9 648
+ Drivstoff	1 002	2 554	5 454	2 424	2 346	1 213
+ Administrasjon (1/2)	577	494	335	1 935	1 234	1 234
= Disponibelt, bortsetting drift	78 141	67 377	55 594	98 986	58 196	49 662
 Kvantum, m ³	258	196	212	314	214	180
Disponibelt per m ³ , bortsetting drift	303	344	262	315	272	276
Driftsutgifter per m ³ , bortsatt drift	150	150	150	150	150	150
Driftsoverskudd per m ³ , bortsatt drift	153	194	112	165	122	126
 Frigjorte timer fra drift	326	319	183	215	248	250

1) Skogkultur utføres av eier som før

I tabell 3.8 er endringen i resultatet beregnet dersom en forutsetter at drifta er bortsatt til 150 kroner per m³ og betaling for lønnet arbeid er 140 kroner per time for de frigjorte timene. Dess høyere timebetaling en kan oppnå i lønnet arbeid og dess mindre en klarer å drive effektivt i egen skog, dess mer er det naturligvis å tjene på bortsetting av drifta.

Tabell 3.8 Beregnet endring i resultat hvis drifta settes bort ¹⁾

	Malvik		Selbu		Driftsgranskingene	
	1999	2000	1999	2000	1999	2000
+ Driftsoversk. hvis drifta er bortsatt	39 474	38 024	23 744	51 810	26 108	22 680
- Driftsoversk. hvis drifta er utført selv	54 161	41 834	39 332	70 636	35 753	29 346
= Differanse	- 14 687	- 3 810	- 15 588	- 18 826	- 9 645	- 6 666
+ Lønn for frigjorte timer	45 640	44 660	25 620	30 100	34 720	35 000
= Økning av resultat	30 953	40 850	10 032	11 274	25 075	28 334

1) Forutsetter utgifter til hogst og kjøring på 150 kroner per m³ og timebetaling for lønnet arbeid på 140 kroner

Hvis prisen for å sette bort drifta er 150 kroner per m³, må timebetalinga for lønnet arbeid ned i 85 kroner før bruket i Selbu ikke får bedre resultat ved å sette bort drifta i 1999, da det ble utført skogkultur. For bruket i Malvik må en helt ned i 45 kroner per time før en taper på bortsetting av drifta det beste året. Tilsvarende dersom en holder timesatsen på lønnet arbeid fast på 140 kroner per time, kan utgiftene til bortsatt drift stige til 198 kroner per m³ før bruket i Selbu taper på bortsetting, mens bruket i Malvik tåler å betale hele 270 kroner per m³ før en taper på bortsetting av drifta.

Dette er bare regneeksempler, men det viser hvilken spennvidde som finnes når slike vurderinger skal gjøres.

4 Konklusjon

I en delrapport fra «Verdiskapingsprogrammet for skog og tre» som er utarbeidet av Skogeierforeninga Nord, er det listet opp noen påstander som antas å ha betydning for avvirkingen. Her merker vi oss følgende:

- Virkespris
- Gode alternative inntekts- og arbeidsmuligheter. Timelønna for sysselsatt arbeidskraft er lav sammenlignet med for eksempel gjennomsnittlig industriarbeiderlønn.
- U hensiktsmessig eierstruktur
- Mangel på arbeidskraft
- Samarbeid

Denne undersøkelsen viser at arbeidsgodtgjørelsen fra skogsdrifter til brukeren kan konkurrere med timelønna i andre bransjer, noe avhengig av hvilken bransje en velger å sammenlikne seg med. For de to årene 1999 og 2000 var timelønna ved skogsdrift i gjennomsnitt 98 kroner for bruket i Malvik og 213 kroner for bruket i Selbu. Timelønna i gjennomsnitt for håndverkere i bygge- og anleggsvirksomhet var i samme periode ca. 130–137 kroner per time.

Et regneeksempel viser at dersom drifta settes bort i sin helhet, kan en tåle lav timetaling for frigjorte timer før en taper på det totalt. Tilsvarende kan en tåle høye utgifter til bortsatt drift dersom en oppnår en normal timebetaling for frigjorte timer.

Skogene i undersøkelsen har størrelse, veinett og struktur som vel må anses som god, og som i stor grad vil bidra til effektive skogsdrifter. I mindre skoger kan dette ofte være et problem. Men også i mindre skoger kan effektivitet oppnås gjennom færre, men større drifter. Jevn sysselsetting kan oppnås gjennom samarbeid og samdrift. Gjennom samarbeid vil også sosiale og sikkerhetsmessige aspekter ivaretas. Dessuten vil gjennomsnittsligningen i skogbruket ta bort toppen av skatten på høye inntekter som jo kan bli resultatet dersom en hogger større kvantum med noen års mellomrom.

I små skoger vil selvsagt den totale årlige inntekten være lav. Men det vil vel fortsatt være verdt å ta ut et overskudd fra skogen i størrelsesorden 50 til 100 000 kroner år om annet.

Referanser

- NIJOS og NORSKOG. Rapport nr. 20/99 og 21/99. Klargjøring av avvirkningsmuligheter i norsk skogbruk. Rapport for Sør- og Nord-Trøndelag. Norsk institutt for jord- og skogkartlegging, Ås
- NILF, 2000 og 2001. *Driftsgranskinger i jord- og skogbruk for årene 1999 og 2000*. Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning, Oslo
- NILF, 2001. *Handbok for driftsplanlegging 2001/2002*. Norsk institutt for landbruksøkonomisk forskning, Oslo
- NILF, 2002. Ikke publiserte data fra driftsgranskningene.
- SN 2001. Rapport fra forprosjektet «*De 5 viktigste hinder for økt avvirkning*». Verdiskapingsprogrammet for skog og tre. Skogeierforeninga Nord, Trondheim.
- SSB. Statistisk årbok 2001 – internettutgave. Statistisk sentralbyrå, Oslo